

Nr 98

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m.; given Stockholms slott den 19 mars 1965.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt 87 § regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);
- 2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);
- 3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, för vilken giltighetstiden utgår den 30 juni 1965, skall erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 juni 1968.

Förslag

till

Lag**om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen
den 25 maj 1962 (nr 256)**

Härigenom förordnas, att likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), vilken gäller till och med den 30 juni 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1968.

Förslag

till

Lag**om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257)**

Härigenom förordnas, att placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257), vilken gäller till och med den 30 juni 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1968.

Förslag

till

Lag**om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258)**

Härigenom förordnas, att ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258), vilken gäller till och med den 30 juni 1965, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1968.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 5 mars
1965.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen, m. m.*, samt anför.

Inledning

Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, som i huvudsak fick sin nuvarande utformning år 1962, består av lagarna om likviditetskvot och kassakvot för vissa kreditinrättningar (likviditets- och kassakvotslagen), om placeringskvot för vissa kreditinrättningar (placeringskvotslagen) samt om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslagen), alla av den 25 maj 1962 (nr 256—258). Ränteregleringslagen undergick viss ändring den 21 maj 1964 (nr 268). Bestämmelserna i dessa lagar är tidsbegränsade och gäller t. o. m. den 30 juni 1965. De skall äga tillämpning först efter förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande förutsätter framställning av fullmäktige i riksbanken och kan meddelas i den mån det prövas erforderligt för att uppnå vissa syften, som anges i de olika lagarna. Något dylikt förordnande har inte meddelats, men i viss utsträckning har överenskommelser av motsvarande innebörd träffats mellan riksbanken och berörda kreditinrättningar.

I en den 22 oktober 1964 dagtecknad skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen samt ränteregleringslagen erhåller förlängd giltighet till utgången av juni 1968. Som motiv för sin framställning anför fullmäktige att lagarna fullgör en beredskapsfunktion samt att de i övrigt tjänar som bakgrund till av riksbanken upprätthållna kreditpolitiska arrangemang på berörda områden. Giltighetstiden för lagarna anser fullmäktige lämpligen kunna begränsas till tre år.

Enligt vid skrivelsen fogat protokollsutdrag har två ledamöter av fullmäktige, herrar *Kollberg* och *Svärd*, förklarat sig anse, att fullmäktige ej bort hemställa om förlängning av de angivna lagarna.

Över fullmäktiges skrivelse har, efter remiss, *yttranden* avgetts av bankinspektionen, försäkringsinspektionen, poststyrelsen, fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges jordbrukskasseförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund samt Folksam.

Bland remissinstanserna föreligger delade meningar om behovet av den ifrågavarande lagstiftningen. Samtidigt som ett sådant behov från flera håll ansetts föreligga och en fortsatt giltighet tillstyrkts har från andra håll riktats principiell kritik mot lagstiftningen och en förlängning av den avstyrkts. Härjämte har framkommit förslag till ändringar av de gällande maximitalen för likviditets- och kassakvoter.

Gällande bestämmelser

Likviditets- och kassakvotlagen är en fullmaktslag, som ger Kungl. Maj:t befogenhet att på framställning av fullmäktige i riksbanken under vissa i lagen angivna förutsättningar förordna om likviditets- eller kassakvot.

Såsom närmare förutsättning för att sådant förordnande skall kunna meddelas gäller, att det prövas oundgängligen nödigt för att uppnå det mål som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet. Förordnandet skall avse viss bestämd tid eller ock gälla tills vidare (1 §).

Förordnande om likviditetskvot kan omfatta bankaktiebolagen, sparbankerna, centralkassorna för jordbrukskredit, postsparbanken eller postgiro-rörelsen. Förordnande om kassakvot däremot kan endast avse affärsbankerna, postsparbanken eller postgiro-rörelsen. Beträffande affärsbankerna, sparbankerna och centralkassorna kan nu avsedda förordnanden begränsas att avse inrättningar av viss storlek. Möjlighet finns också att undanta viss kreditinrättning, om särskilda omständigheter föranleder därtill (2 §).

Med likviditetskvot avses förhållandet vid viss beräkningstidpunkt mellan nettobeloppet av kreditinrättningens likvida medel, bestämt på närmare angivet sätt (likviditetskvotens täljare) och inrättningens samtliga förbindelser med vissa undantag (likviditetskvotens nämnare). Såsom likvida medel anses bl. a. kassamedel, checkar och postremissväxlar, nettofordringar på inländska banker, statspapper, hypoteksbankens, stadshypotekskassans och bostadskreditkassans obligationer samt avista nettotillgångar på utlandet (3—5 §§). Det procenttal vartill likviditetskvoten minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Detta tal får i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till 25 och i fråga om andra

kreditinrättningar ej högre än till 50. Möjlighet föreligger för riksbanken att indela kreditinrättningarna i storleksgrupper eller efter rörelsens art, för vilka kvoten fastställs till olika procenttal (6 §).

Med kassakvot avses förhållandet vid viss beräkningstidpunkt mellan kreditinrättningens i riksbanken inestående medel och inrättningens samtliga förbindelser med vissa undantag. Kassakvoten innefattar alltså inte i kreditinrättningen ineliggande kassa. Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställs av riksbanken. Talet får inte sättas högre än till 15. Jämväl i fråga om kassakvot föreligger möjlighet för riksbanken att indela kreditinrättningarna i grupper, för vilka kvoten fastställs till olika procenttal (7 §).

Utöver de regler jag nu nämnt innehåller likviditets- och kassakvotslagen bl. a. bestämmelser om uppgiftsskyldighet och om påföljder vid överträdelse av riksbankens föreskrifter (9 och 10 §§). Över riksbankens beslut enligt lagen kan klagan ej föras (11 §).

Placeringskvotslagen är likaledes en fullmaktslag, som ger Kungl. Maj:t befogenhet att förordna om placeringskvot i den mån på grund av utomordentliga omständigheter så prövas nödigt för att tillgodose behovet av långfristig kredit åt staten eller för bostadsbyggandet. Sådant förordnande, som förutsätter framställning av fullmäktige i riksbanken, skall avse bestämd tid eller ock gälla tills vidare (1 §).

Förordnande om placeringskvot kan omfatta försäkringsbolagen, sparbankerna, postsparbanken, postgirorörelsen eller allmänna pensionsfonden. Beträffande försäkringsbolagen och sparbankerna kan ett förordnande begränsas att avse sådana inrättningar av viss storlek eller vilkas rörelse är av speciell beskaffenhet. Viss kreditinrättning kan undantas från förordnande om placeringskvot om särskilda omständigheter föranleder därtill (2 §).

Med placeringskvot avses förhållandet mellan storleksförändringen under viss i förväg bestämd period (beräkningsperiod) av kreditinrättningens prioriterade placeringar, bestämda på visst sätt, och storleksförändringen under samma tid av inrättningens samtliga placeringar med vissa angivna undantag. Som prioriterade placeringar anges i lagen en rad tillgångar som företrädesvis kommer statsfinansieringen eller bostadsfinansieringen tillgodo. Dit hänförs sålunda kassa, checkar och banktillgodohavanden med avdrag för bankkulder, statspapper, av hypoteksbanken, stadshypotekskassan och bostadskreditkassan utfärdade obligationer ävensom av hypoteksaktiebolag efter den 1 januari 1959 utfärdade obligationer för möjliggörande av bostadskreditgivning. Vidare anges såsom prioriterade placeringar bl. a. lån mot in-teckning i fastighet med bebyggelse övervägande för bostäder eller i tomträtt till fastighet med dylik bebyggelse liksom ock lån till kommun eller med kommunal garanti, dock endast under förutsättning att långivningen avsetts för ny bebyggelse av angivet slag (3—5 §§).

Det procenttal, vartill placeringskvot minst skall uppgå, fastställs av

Kungl. Maj:t och får ej sättas högre än till 80. Möjlighet föreligger för Kungl. Maj:t att indela kreditinrättningarna i storleksgrupper eller efter rörelsens art, för vilka kvoten fastställs till olika procenttal (6 §).

Härutöver innehåller jämväl placeringskvotslagen bl. a. regler om uppgiftsskyldighet och om påföljder vid överträdelse av lagens föreskrifter (7 och 8 §§). Över riksbankens beslut enligt lagen kan klagan ej föras (9 §).

Ränteregleringslagen är liksom de båda föregående lagarna en fullmaktslag. Enligt 1 § lagen kan Kungl. Maj:t efter framställning av fullmäktige i riksbanken i den mån på grund av utomordentliga omständigheter så prövas nödigt för att uppnå det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet, förordna att lagens bestämmelser om befogenhet för riksbanken att föreskriva anmälningsskyldighet, maxi- eller minimiränta eller skyldighet att inhämta tillstånd till utgivande av vissa skuldebrev helt eller delvis skall äga tillämpning. Med ränta likställs i lagen varje annan gottgörelse, som utgör vederlag vid lån av pengar och inte enbart utgör ersättning för särskilda omkostnader i anledning av lånet (2 §). Lagens bestämmelser skall emellertid inte tillämpas på ränta, för vars beräkning eller fastställande gäller särskilda bestämmelser i lag eller annan allmän författning eller enligt beslut av Kungl. Maj:t (3 §).

I fråga om inlåning av pengar omfattar riksbankens befogenhet att meddela föreskrifter angående anmälningsskyldighet kreditinrättning och annan som bedriver sådan inlåning på räkning som av bank allmäneligen begagnas. När det gäller utlåning av pengar, kan anmälningsskyldighet åläggas bankaktiebolag, sparbanks, jordbrukskreditkassa, postsparbanken, postgirorörelsen, försäkringsbolag och allmänna pensionsfonden. Anmälningsskyldighet får enligt lagen föreskrivas i fråga om räntesatser och övriga villkor, som tillämpas vid inlåning eller utlåning liksom beträffande ändring av inlåningsränta och höjning av utlåningsränta. I de båda sistnämnda fallen får riksbanken dessutom föreskriva, att anmälan skall göras minst åtta dagar före den avsedda ränteändringen samt innehålla uppgift om skälen för ändringen (4 §).

För de typer av inlåning som nyss berörts, kan riksbanken fastställa maxi- eller minimiränta. Vidare kan riksbanken fastställa maximiränta för utlåning av pengar från sådan kreditinrättning som jag nämnt i det föregående. Olika räntor kan fastställas för skilda slag av inlåning eller utlåning. Föreskrifter om maxi- eller minimiränta får meddelas att gälla viss tid, högst sex månader. Giltighetstiden kan förlängas, dock högst med sex månader åt gången (5 §).

Bestämmelser om emissionskontroll återfinns i 6 §. Enligt dessa kan riksbanken föreskriva att obligationer, förlagsbevis eller andra för den allmänna rörelsen avsedda skuldebrev inte utan tillstånd av riksbanken får utges av annan än riksgäldskontoret. Vidare kan riksbanken föreskriva att

andra skuldebrev än sådana som nyss angetts ej får utges av kreditaktiebolag utan tillstånd av riksbanken.

Ränteregleringslagen innehåller utöver vad nu återgetts vissa andra bestämmelser, bl. a. om uppgiftsskyldighet och om påföljder vid överträdelse av riksbankens föreskrifter (7—9 §§). Kungl. Maj:t har enligt 12 § rätt att meddela de närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av lagen.

Remissyttrandena

Som jag inledningsvis nämnt föreligger bland remissinstanserna delade meningar om behovet av en beredskapslagstiftning på det kreditpolitiska området. *Bankinspektionen, försäkringsinspektionen, poststyrelsen* samt *fullmäktige i riksgäldskontoret* (majoriteten) anser en sådan lagstiftning alltjämt erforderlig och har inget att erinra mot den föreslagna förlängningen av lagarna. Två ledamöter av riksgäldsfullmäktige, herrarna *Svensson* och *Östman*, har emellertid reserverat sig mot fullmäktiges yttrande och anfört, att fullmäktige bort avstyrka en förlängning av lagstiftningen.

Sveriges jordbrukskasseförbund vill med hänsyn till behovet av en beredskapslagstiftning på området inte motsätta sig en förlängning av lagarna intill utgången av juni månad 1968. Förbundet understryker emellertid, att lagarna enbart bör vara beredskapslagar, avsedda att användas uteslutande i verkligt kritiska situationer. Enligt förbundets mening är de i likviditets- och kassakvotslagen och i placeringskvotslagen angivna maximitalen för respektive kvoter alltför höga. Den för centralkassorna angivna maximala likviditetskvoten på 25 % ligger orimligt högt i förhållande till den normala storleken på denna kvot och en kassakvot på 15 % är jämväl för hög. Förbundet föreslår därför att dessa bestämmelser blir föremål för omprövning.

Ej heller *Folksam* har någon erinran mot en förlängning av ränteregleringslagen men vill understryka att ränteregleringen inte får fastlåsa räntorna vid en för marknadsläget främmande nivå. Kreditpolitiken bör ej hindra försäkringsbolagen att placera sitt kapital i olika creditslag och med hänsyn därtill tillämpa de räntesatser som gäller på kreditmarknaden.

Svenska bankföreningen framhåller, att likviditets- och kassakvoter kan ha sitt berättigande som konjunkturpolitiska medel i vissa undantagssituationer, då en akut inflationsfara uppkommit till följd av överlikviditet i penninginstitut. Oaktat tyngdpunkten i konjunkturpolitiken enligt föreningens mening bör läggas på räntevapnet, operationer i öppna marknaden och finanspolitiska åtgärder vill föreningen därför inte motsätta sig en förlängning av likviditets- och kassakvotslagen. Å andra sidan anser

föreningen de nuvarande maximitalen för likviditetskvot och kassakvot vara orimligt höga och hemställer att dessa maximitaler sänks, för likviditetskvot till 35 % och för kassakvot till 10 %.

Däremot avstyrker föreningen en förlängning såväl av placeringskvotlagen som av ränteregleringslagen. Beträffande den förra lagen anmärker föreningen att direkt reglerande ingrepp i syfte att prioritera vissa kreditbehov innebär att marknadsmekanismen i kreditväsendet sätts ur spel genom att räntabiliteten bortkopplas som fördelningsnorm, något som inte är förenligt med sund samhällsekonomi. Kreditprioritering kan därför medföra ett mindre sparande och en lägre ekonomisk framstegstakt än eljest skulle blivit fallet.

Vad avser ränteregleringslagen framhåller föreningen att normalt tillämpas vid utlåningen ett helt register av olika räntesatser, avpassade efter krediternas ändamål, risk och löptid samt säkerhetens art o. d. En räntereglering måste vara betydligt mer schematisk och får därför lätt till följd att de tillgängliga kreditresurserna inte blir fördelade på det sätt som från samhällsekonomisk synpunkt vore mest önskvärt. En konstlad nedpressning av räntenivån på vissa områden av samhällsökonomi är ägnad att försvåra kreditförsörjningen inom dessa sektorer. Även en räntemaximering på inlåningssidan löper enligt föreningens mening stor risk att förfela sitt ändamål med hänsyn till att, om bankerna ej tillåts att betala räntor som allmänheten finner tillfredsställande, kapitalet söker sig till andra placeringsformer. Detta gäller särskilt företagets överskottsmedel och medel som innehas av andra större placerare. I vart fall såvitt angår sådana medel skulle följaktligen en maximering av bankinstitutens inlåningsräntor knappast utgöra något väsentligt hinder för en ränteglidning uppåt. Den möjlighet, ränteregleringslagen ger till ränteminimering på inlåningssidan, saknar enligt föreningens mening betydelse för främjandet av lagens syfte.

Vad slutligen beträffar emissionskontrollen föreligger enligt föreningens mening ej något behov av en lagregel om sådan kontroll. I den mån det befinner sig nödvändigt att emissionsverksamheten blir föremål för en planering, där de skilda behoven avvägs med varandra, bör en sådan kunna åstadkommas genom ett fritt samråd mellan riksbanken och de emitterande affärsbankerna.

En förlängning av lagstiftningen avstyrkes av *Svenska sparbanksföreningen*. Föreningen erinrar om att sparbankerna inrangerades bland de institut som omfattades av den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen genom 1962 års likviditets- och kassakvotslag samt placeringskvotslag. I sitt då avgivna yttrande ställde sig föreningen helt avvisande till en lagstiftning och uttalade bl. a. att det saknades anledning att stifta likviditets- och kassakvotslagar för sparbankerna. Beträffande den föreslagna lagstiftningen om placeringskvot framhöll föreningen att en prioritering visat sig möjlig genom överenskommelser utan tillgripande av lagstiftning. En lagstiftning om pla-

ceringskvoter kunde dessutom komma i konflikt med sparbankernas grundläggande uppgift att tillgodose lokala behov. Vad gäller lagstiftningen om räntereglering och emissionskontroll hänvisar föreningen till sitt yttrande över den promemoria som låg till grund för år 1964 vidtagna ändringar i denna lagstiftning, i vilket föreningen som sin uppfattning uttalat, att utvecklingen bekräftat föreningens tidigare framförda åsikt att lagen är obehövlig. Inför den nu föreslagna förlängningen har enligt föreningens åsikt inga omständigheter framkommit som skulle kunna utgöra underlag för ett ändrat ställningstagande. Snarare får utvecklingen på kreditmarknaden under de senare åren ses som en bekräftelse på att man kan bedriva en effektiv penningpolitik med de medel som riksbanken i övrigt förfogar över.

Jämväl *Svenska försäkringsbolags riksförbund* ställer sig avvisande till en förlängning av lagstiftningen och erinrar om att förbundet avgett remissyttrandet dels den 15 september 1960 över förslaget till placeringskvotslag, dels den 8 januari 1962 över förslaget till ränteregleringslag. Förbundet avstyrkte såväl införandet av de nämnda lagarna som förlängning av då gällande ränteregleringslag. Sammanfattningsvis uttalade därvid förbundet att förekomsten av dylika lagar inte kunde vara befordrande för förståelsen mellan berörda myndigheter och kreditinrättningar. Förbundet har uppmärksammat att även riksbanksfullmäktige i blotta förekomsten av dessa lagar ser en faktor av betydelse, oaktat lagarna inte under den gångna tiden satts i funktion. Det torde vara ostridigt att lagarnas existens i skilda situationer utgjort ett tryck på kreditinrättningarna. Förbundet avstyrker därför att giltighetstiden för placeringskvots- och ränteregleringslagarna förlängs.

Departementschefen

Det är en nödvändig förutsättning för en effektiv ekonomisk politik att det allmänna genom sina penningpolitiska organ har möjligheter att påverka den totala kreditvolymen och kreditfördelningen i samhället och därmed också priset på kredit. De traditionella medlen för denna påverkan som stått till riksbankens förfogande är diskontoförändringar och marknadsoperationer, dvs. köp och försäljning av värdepapper. Som framgår av min redogörelse för lagstiftningen på området förfogar emellertid det allmänna över andra medel av kreditpolitisk och finanspolitisk karaktär, som är av betydelse för konjunkturstabilisering och för fördelning av samhällets resurser. Sålunda ingår bland de kreditpolitiska instrumenten möjligheten att ställa krav på bankernas likviditet och kassahållning och därmed påverka likviditetsförhållandena i banksystemet. Lagstiftningen angående placeringskvoter ger möjlighet att differentiera kreditpolitikens verkningar när det gäller inriktningen på olika kreditändamål, främst i syfte att tillgodose bostadsproduktionens och statens finansieringsbehov.

Genom lagstiftningen om räntereglering och emissionskontroll har statsmakterna fått ökad möjlighet att påverka räntebildningen och att säkerställa tillräckligt utrymme på kapitalmarknaden för upplåning som är särskilt angelägen från allmän synpunkt.

Vad man ytterst avser med dessa penningpolitiska ingripanden är att genom förändringar i utbud och efterfrågan av kredit påverka efterfrågan på varor och arbetskraft. Lagstiftningen har karaktär av beredskapslagstiftning och har hittills inte behövt sättas i tillämpning. Någon direkt praktisk erfarenhet av hur den kreditpolitiska lagstiftningen fungerar har man därför inte. De syften, lagstiftningen avser att tillgodose, har emellertid kunnat förverkligas genom överenskommelser mellan riksbanken och kreditinstituten. Förhandenvaron av en lagstiftning har därvid otvivelaktigt varit av betydelse för att dylika överenskommelser kunnat uppnås.

Den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, som fick sin nuvarande utformning år 1962 bortsett från en senare ändring i ränteregleringslagen, är giltig t. o. m. utgången av juni 1965. Riksbanksfullmäktige har funnit lagstiftningen behövlig även efter den 30 juni i år och har därför hemställt om förlängd giltighet av likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen samt ränteregleringslagen, förslagsvis under ytterligare tre år. En fortsatt beredskapslagstiftning på området har accepterats av flera remissinstanser men väckt gensaga hos andra, vilka följaktligen ställt sig avvisande till en förlängning av lagarnas giltighetstid. Härjämte har framkommit önskemål om sänkning av de procenttal, vartill likviditets- och kassakvoter högst må uppgå.

I samband med den kreditpolitiska lagstiftningens tillkomst år 1962 redovisade jag utförligt i prop. 1962: 52 mina allmänna synpunkter på behovet av en sådan lagstiftning. Jag framhöll därvid bl. a., att en fast finanspolitik måste kompletteras med en målmedveten kreditpolitik som påverkar företagens och hushållens möjligheter och benägenhet att finansiera utgifter genom upptagande av lån eller avveckling av finansiella tillgångar. Vid sidan härav måste man ta hänsyn till de kreditpolitiska medlens verkan på kreditmarknadens förmåga att fördela de finansiella resurserna så, att de ur samhällsekonomisk synpunkt mest angelägna kreditbehoven tillgodoses. Att därvid enbart sätta sin lit till de traditionella kreditpolitiska instrumenten när det gäller att realisera kreditpolitiska målsättningar ansåg jag vara alltför djärvt. Jag fann det därför nödvändigt att bland de kreditpolitiska instrumenten ingår möjligheten att ställa krav på bankernas likviditet och kassahållning och att det finns garantier för att uppställda krav respekterades.

Vad beträffar en lagstiftning som motiveras av behovet att prioritera vissa krediter framhöll jag i samband med lagstiftningens tillkomst att det helt otillräckliga utbudet av långfristigt kapital medfört tendenser hos de på kapitalmarknaden uppträdande kreditinstituten till en placeringsinriktning som avvikit från den fördelning av kreditbehoven som följt av bl. a. den

ekonomiska politiken. Samtidigt uttalade jag förhoppningen att främst genom en smidigare räntebildning och allmänna pensionsfondens tillväxt en mera tillfredsställande balans skulle bli rådande samt att placeringsreglerande ingrepp som sträcker sig över längre perioder inte skulle bli nödvändiga. Å andra sidan ansåg jag att, även om utvecklingen på kapitalmarknaden gick mot ett läge där bättre balans kunde uppnås mellan löpande efterfrågan och utbud, under en övergångsperiod kunde behövas vissa placeringsregler liksom garantier för att reglerna efterföljdes. Under denna tid syntes tillräckliga erfarenheter kunna vinnas rörande faktorer, som påverkar behovet av en lagstiftning av ifrågavarande slag. Mot bakgrunden av det anförda fann jag mig böra förorda en beredskapslagstiftning som omfattar dels en lag om likviditets- och kassakvoter och dels en lag om placeringskvoter.

I vad avser motiven för ränteregleringslagen framhöll jag i den proposition som låg till grund för lagstiftningen (prop. 1962: 143) bl. a., att det allmännas intresse av att påverka ränteläget utöver vad som var möjligt med de traditionella medlen har flera bevekelsegrunder. Det kan sålunda vara stabiliseringspolitiskt önskvärt att vid en kraftig kreditåtstramning undvika en okontrollerad och av spekulativa inslag förstärkt räntestegringsprocess. I en svag konjunktur kan det vara behövt att utan en överdriven likviditetsökning och utan en inte önskvärd eftersläpning åstadkomma en låg, investeringsstimulerande räntenivå. Därtill kom att det måste anses vara ett allmänt intresse att räntenivån på inlåningssidan står i ett rimligt förhållande till avkastningen av bankernas tillgångar och att inlåningsräntornas struktur är överskådlig och inte missgynnar vissa grupper av sparande. Gentemot påståendet att en räntereglering skulle leda till en ur samhällsekonomiska synpunkter olämplig fördelning av de finansiella resurserna framhöll jag att prisbildningsmekanismen på kreditmarknaden inte är sådan att det är möjligt att tala om ett alldeles bestämt jämviktsläge till vilket räntestrukturen anpassas om den ej påverkas av räntereglerande ingrepp. Å andra sidan underströk jag att de räntereglerande ingreppen givetvis borde handhas på ett sådant sätt att man undviker de skadliga verkningar som skulle uppstå vid en räntenivå som på längre sikt är ur balans med marknadsläget. Även emissionskontrollen fann jag erforderlig i första hand som ett nödvändigt komplement till andra räntereglerande åtgärder men jämväl som ett prioriteringsinstrument avsett att garantera att en tillräckligt stor del av kapitalmarknadsutrymmet står till förfogande för vissa ändamål, t. ex. statens, bostadsproduktionens och kraftverkens finansiering.

De motiv för en lagstiftning på det kreditpolitiska området som sålunda redovisades i samband med lagstiftningens tillkomst är i allt väsentligt allttjämt aktuella. Svenska bankföreningen anför i sitt yttrande att likviditets- och kassakvoter kan ha berättigande som konjunkturpolitiskt hjälpmedel i vissa undantagssituationer, då en akut inflationsfara uppkommit

till följd av överlikviditet i bankinstituten. För egen del anser jag det knappast kunna bestridas att sådana kvoter i vissa lägen är ägnade att förstärka penningpolitikens effektivitet. Redan möjligheten att på detta sätt influera på kreditströmmen i samhället kan antas verka i riktning mot en genomsnittligt lägre räntenivå än den som skulle ha gällt därest denna möjlighet saknats. Genom kvotsättningen kan i ej oväsentlig utsträckning förhindras att bankernas kassa och övriga likvida medel blir underlag för en inte önskvärd kreditutvidgning. Som förut nämnts är det här fråga om en beredskapslagstiftning, avsedd att kunna tillämpas endast för den händelse förhandlingsuppörelser med kreditinstituten om åtgärder för att vinna en kreditpolitisk restriktivitet inte kan vinnas. Det ligger i sakens natur att lagens existens ger riksbanken större möjligheter att vid diskussionerna med kreditinrättningarna hävda allmänna kreditpolitiska intressen.

En förlängning av placeringskvotslagen har avstyrkts av bl. a. Svenska bankföreningen. Föreningen anser att direkt reglerande ingrepp i syfte att prioritera vissa kreditbehov innebär, att marknadsmekanismen i kreditväsendet sätts ur spel genom att räntabiliteten bortkopplas som fördelningsnorm samt att en kreditprioritering därför kan medföra ett mindre sparande och en lägre ekonomisk framstegstakt. Liknande uttalanden göres jämväl av andra remissinstanser. För egen del vill jag understryka att lagens syfte är att i ansträngda lägen skydda statens och bostadsbyggandets kreditbehov. Ett sådant skydd anser jag ännu inte kunna undvaras. Jag vill erinra om det faktum att redan ett enda kreditinstitut genom att vägra att ansluta sig till en överenskommelse kan förhindra att en lösning åstadkommes på frivillig väg. Även denna lagstiftning har emellertid karaktär av beredskapslagstiftning, avsedd att tillämpas endast i den mån det på grund av utomordentliga omständigheter så prövas nödigt. Lagstiftningens undantagskaraktär är följaktligen mycket starkt markerad. I första hand bör utnyttjas möjligheter att genom samråd och överenskommelser mellan riksbanken och kreditinstituten säkerställa en tillfredsställande placeringsfördelning. Lagstiftningen bör ej utnyttjas, förrän andra möjligheter uttömts.

Ränteregleringslagen fyller en beredskapsfunktion av samma slag som de båda förut nämnda lagarna. Att bestämmelser av den innebörd som ränteregleringslagen omfattar har betydelse står enligt min uppfattning klart. Liksom i fråga om den övriga beredskapslagstiftningen kan den omständigheten att lagen inte behövt tillämpas ej användas som argument för att lagstiftningen varit obehövlig. Svenska bankföreningen har i sitt yttrande anfört att en reglering av kreditinrättningarnas utlåningsräntor lätt skulle få olyckliga verkningar på kreditfördelningen. I yttrandet framhålls att en räntereglering vare sig den avser utlåningssidan eller inlåningssidan löper stor risk att förfela sitt syfte. Självfallet måste räntereglerande ingrepp vidtas på sådant sätt att man undviker de skadliga verkningar som kan upp-

stå vid en räntenivå som på längre sikt är ur balans med marknadsläget. Jag anser emellertid att en lagstiftning om räntereglering i vissa lägen utgör ett värdefullt komplement till de övriga penningpolitiska medlen. Det samma gäller de bestämmelser om emissionskontroll som finns intagna i ränteregleringslagen. Emissionskontrollen tjänar syftet att kontrollera räntesättningen för nyemitterade obligationer, vilket är av betydelse för den allmänna räntepolitiken. Härutöver tillgodoser emissionskontrollen ett prioriteringssyfte till förmån för statens och bostadsbyggandets finansiering.

Mitt ställningstagande blir därför att jag vill förorda en förlängning t. o. m. den 30 juni 1968 av likviditets- och kassakvotslagen, placeringskvotslagen samt ränteregleringslagen.

I vissa yttranden har framförts önskemål om sänkning av maximitalen för likviditetskvot för sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit från 25 till 15 % och i fråga om andra kreditinrättningar från 50 till 35 % samt för kassakvot från 15 till 10 %. Jag vill i anledning härav erinra om att de ifrågavarande maximitalen ingår i en beredskapslagstiftning som är avsedd att tillämpas endast i speciella lägen. De fastställda kvottalen måste därför vara så avvägda, att maximikvoter ej uppnås under mer normala förhållanden utan att de ger erforderligt handlingsutrymme i kritiska situationer. Jag anser därför att kvottalen inte bör sänkas.

Departementschefens hemställan

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256);
- 2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotslagen den 25 maj 1962 (nr 257);
- 3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Lagförslagen torde såsom *bilaga*¹ få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen måtte för det i 87 § regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Hans Ohlsson

¹ Bilagan, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 mars 1965.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet **HAGBERGH,**
regeringsrådet **WILKENS,**
justitieråden **RIBEN,**
BERGSTEN.

Enligt lagrådet den 12 mars 1965 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 mars 1965, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen angivna ändamålet inhämtas över upprättade förslag till 1) *lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256)*, 2) *lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257)* samt 3) *lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258)*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsrådet Stig Jungefors.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Stig Granqvist

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 19 mars 1965.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 17 mars 1965 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 5 mars 1965 remitterade förslagen till

- 1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256);
- 2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotslagen den 25 maj 1962 (nr 257);
- 3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Föredraganden hemställer att lagförslagen, som lagrådet lämnat utan erinran, måtte jämlikt 87 § regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Anders Hahr